

14. РОЗВИТОК КЛАСТЕРІВ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

С.М. Ніколаєнко

Національного університету харчових технологій

На думку аналітиків продовольчого ринку України в майбутньому зростання продуктивності та конкурентоспроможності підприємств агропромислового комплексу буде характеризуватися масштабом та глобалізацією виробничих процесів, повнотою виробничого циклу (від виробництва сировини до переробки і розподілу), скороченням кількості та/або укрупненням компаній–виробників сировини, скороченням кількості зайнятих в аграрному секторі та секторі переробки.

Харчова промисловість в останні роки займає одне із провідних місць в загальній виробничій структурі України і має стратегічне значення для країни. Від її розвитку залежить національна безпека держави.

По оцінці журналу Forbes, який в третє досліджує рейтинг 200 найбільших компаній, достойне місце в якому посідають підприємства агропромислового комплексу та харчової промисловості. За результатами вивчення, було виявлено, що до цього списку увійшло 24 підприємства

харчової промисловості (в т.ч 9 підприємств спиртової та тютюнової промисловості та 8 аграрних підприємств).

Аналіз основних показників фінансово-виробничої діяльності підприємств харчової промисловості дозволив відзначити, що виручка компаній харчової промисловості склала 122,96 млрд. грн. (40,32 млрд. грн припадає на алкогольну та тютюнову промисловості – майже 33%), а виручка підприємств агропромислового комплексу склала 64,86 млрд. грн. Всі компанії, що увійшли до рейтингового списку, – високо інтегровані компанії, які мають значний фінансовий ресурс для активізації інноваційної діяльності (впровадження нових технологій, оновлення та відтворення основних засобів та ін).

Але на ринку залишається багато невеликих підприємств харчової промисловості, які в умовах стогнації економіки втрачають свої позиції через недостатність обігових коштів. Харчова промисловість є дуже специфічною галуззю, розвиток і функціонування якої залежить від багатьох факторів. Такими факторами можна вважати:

- наявність, розташування сировинної бази та ефективність використання матеріальних ресурсів;
- швидкість темпів розвитку науки і техніки, активізацію інноваційної та інвестиційної діяльності;
- кон'юнктуру споживчих ринків, реалізацію маркетингового потенціалу;
- досконалість організаційної та виробничої структури;
- інформаційне забезпечення виробничо-господарської діяльності для розробки та впровадження оптимальних управлінських рішень.

Відповідно до Господарського кодексу України виділено декілька організаційно-правових форм об'єднання підприємств: асоціація, корпорація, консорціум, концерн, асоційовані підприємства, холдингова компанія, але в законодавчій базі України не передбачено такої форми об'єднань, як кластер.

Об'єднання в кластер носить виключно добровільний характер, і включає в себе лише зацікавлені сторони.

Кластери можуть стати саме тим, ефективним, способом об'єднання, тому що підприємства не втрачають статусу юридичної особи, можуть випускати конкурентоспроможну продукцію та виконувати свої зобов'язання перед споживачами. Кластери мають ряд переваг перед іншими організаційними формами виробництва, серед яких можна виділити:

- поліпшення кадрової інфраструктури;
- розширення асортименту;
- доступ до останніх наукових досліджень і розробок;
- зниження витрат;
- вихід на міжнародні ринки;
- одержання додаткових конкурентних переваг, обумовлених не властивостями товару, послуг, а наявністю розвинених систем просування товару;
- прийняття управлінських рішень на основі вивчення змін зовнішнього середовища.

Для малих і середніх підприємств кластер може істотно знижувати бар'єр виходу на ринки збуту продукції та поставок робочої сили, сировини та матеріалів. Використовуючи репутацію кластера, підприємства одержують нові можливості доступу до фінансових ресурсів.

Таким чином, утворення та розвиток промислових кластерів, зокрема в харчовій промисловості, може стати відправною точкою до інноваційно спрямованою економіки України, яка буде базуватися на використанні людського, наукового, технічного потенціалу нашої держави. Як показує світовий досвід, кластери здатні об'єднати навколо себе наукові школи, науково-дослідні інститути, які, на превеликий жаль, переживають період занепаду. Розвиток кластерів може вирішити ряд соціальних, наукових та економічних проблем, з які сьогодні намагається подолати Україна.